

Napomene

¹⁾ *Stanojević V.*, Istorija srpske medicine, delo u rukopisu; Arhiv Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu, br. 13339. — ²⁾ Op. cit., ³⁾ Puni naslov te Medovićeve knjige glasi: Male hirurzijske usluge i prva pomoć u povredama tela za izučene berbere u Kneževini Srbiji, Beograd, Državna štamparija 1869, str. XIII, 411. — ⁴⁾ Predavanja profesora Medovića beležio je M. Protić, praktikant Ministarstva pravde, pa ih je zatim dao na litografisanje. Pravo na preštampavanje zadržao je dr Medović. — ⁵⁾ Potpuni naslov glasi: Sudska medicina za pravnike kako je ove godine u velikoj školi beogradskoj predavao Aćim Medović medicine doktor, babičenja magistar, pri Knj. Srbskom Ministarstvu unutrašnjih dela, odseku sanitetskom sekretar, Srbskom učenom društvu redovni član — Deo prvi ili pripremni po Bergmanu sa 40 kamenoreznih slika u tekstu u Beogradu u državnoj kamenoreznici 1865, str. I—VIII; 1—191. Litografisao Mil. Savić. — ⁶⁾ Op. cit. str. V. — ⁷⁾ Puni naslov tog Medovićevo delo jeste: Državno lekarstvo za pravnike i lekare — Deo prvi — Sudska medicina za sudske, policajne i sanitetske zvaničnike, za advokata i ostale pravnike napisao Dr Aćim Medović — Pregledala školska komisija u Beogradu u Državnoj štampariji 1866, str. I—IV; 1—444. — ⁸⁾ Op. cit., II. ⁹⁾ Braunschweig, gr. 8, 1846. — ¹⁰⁾ Na to dolazi str. 171—444. — ¹¹⁾ Ceo naslov tog Medovićevo delo glasi: Sanitetska policija prema načelima pravne države (po Sirmajeru) sa nekolikim primedbama i naznačenjem postojećih u Kneževini Srbiji sanitetsko-policajnih zakona, uredba i nastavljenja, glavnijih pretpisa i pouka za policajne i sanitetske zvaničnike — Državno lekarstvo, deo 2, Beograd, 1871, str. I—XX; 1—143. — ¹²⁾ Op. cit., str. 3. — ¹³⁾ Op. cit., str. 11. — ¹⁴⁾ Op. cit., str. 12. — ¹⁵⁾ Op. cit., §§ 22, str. 12. ¹⁶⁾ Aufl. Erlangen, 1856. — Od sve navedene literature na nemačkom jeziku 3 dela su iz XVIII veka a ostala iz početka i sredine XIX veka. Dela francuskih autora su iz XIX veka. — ¹⁷⁾ Op. cit.

CONTRIBUTION DU DR. ACIM MEDOVIĆ A LA LITTÉRATURE MEDICOJURIDIQUE

Vladimir GRUJIC

DR ACIM MEDOVIĆ APPARTIENT AU GROUPE DES MÉDECINS QUI SONT DE l'Autriche venus à la principauté de Serbie. Il se distingue par son travail public, culturel, scientifique et de l'organisateur. Il est originaire de la Pologne. Il est né en 1815, à Podvizgov dans la Galicie d'est. Tout d'abord il a fait ses études à la Faculté des lettres à Vienne, puis, en 1841, à la Faculté de médecine dans la même ville.

Dr Medović est venu en Serbie vers la fin de l'année 1842, et il est rentré au service en qualité de médecin communal du département Požarevac. Pendant son séjour à Požarevac il s'est distingué si bien par son travail professionnel scientifique ainsi que par son pratique médical qu'en 1852 il est venu à Belgrade pour „chef de bureau" au Ministère de l'Intérieur; très vite il est nommé secrétaire du bureau sanitaire du même Ministère. Comme on avait besoin de l'enseignant pour la médecine légale à la Faculté de droit de l'Université à Belgrade, c'est en 1865, qu'il est nommé professeur honoraire de la Chaire nouveau formée de la médecine légale, et, en 1879, il est nommé professeur titulaire de la même Chaire. Il est mis à la retraite en 1881, et il est mort en 1893, à Belgrade.

Medović était un homme perspicace, de l'esprit curieux et de la culture vaste. Comme médecin communal à Požarevac il a publié ses premiers articles de la médecine et les autres.

Comme professeur de la médecine légale il était écrivain consciencieux des livres de classe. Bientôt, il a publié ses leçons sous titre *Médecine légale pour les juristes* (1865), puis l'oeuvre *Médecine légale pour les fonctionnaires juridiques, policiers et sanitaires, les avocats et les autres juristes* (1866).

Son livre *Petits services chirurgicaux et premiers soins au cas des blessures* (1869) est procédé des enseignements qu'il donnait à un des cours. Son oeuvre *Police sanitaire* est publié en 1871.

Dr Aćim Medović a beaucoup contribué à l'affirmation du travail professionnel scientifique et de la classe médicale en Serbie, et il était membre éminent de la Société serbe scientifique.

GRGUR BUČIĆ U OGLEDALU SVOJIH PISAMA ERNSTU HAECKELU. PRILOG BIOGRAFIJI HVARSKOG „PUSTINJAKA NAUKE"

Zdenko LEVNTAL

MEĐU BROJNIM STRUČNJACIMA I NAUČNICIMA IZ NAŠIH KRAJEVA koji su dali značajne priloge svetskoj nauci, — Hvaranin Grgur Bučić predstavlja ličnost koja je već odavna zaslužila posebnu pažnju naših istoričara nauka, ali koja je i pored toga do danas kod nas ostala gotovo sasvim nepoznata. Da naš vredni zoolog, istoričar i popularizator prirodnih nauka Ante Tadić¹ nije pre nekoliko godina objavio temeljitu i opširnu studiju o Bučiću, on bi, ako se izuzmu neki kraći osvrti ili novinski članci bio još više zaboravljen, a naučno gotovo sasvim neobrađen.

Zainteresovan Tadićevom studijom za Bučićevu ličnost i njegov naučni opus, ja sam 1963. god. proveo nedelju dana u Hvaru kao gost Istorijjskog arhiva tog grada, da bih pregledao bogatu građu — dokumenta, pisma, radove, biblioteku, beleške itd. — fond Grgura Bučića koji je od propasti (godinama je taj materijal ležao u štali za koze...) sačuvao upravnik arhiva Niko Duboković-Nadalin. Pregled ovog fonda, kao i kasnija istraživanja, a naročito kontakt sa Haeckelovim muzejom i Institutom za istoriju zoologije posebno nauke o razvitku u Jeni, dali su rezultate koji predstavljaju interesantnu dopunu dosadašnjim radovima o Bučiću. Smatrao sam da bi iz obilja ove građe pre svega trebalo objaviti Bučićevu prepisku s velikim nemačkim prirodnjakom Haeckelom, kako zbog značajnosti Haeckelove ličnosti, tako još više i zbog toga što se i iz ovih malobrojnih i kratkih pisama i dopisnica može vrlo dobro sagledati lik Grgura Bučića kao čoveka, naučnika-samouka i privrženog prijatelja.

Činjenica da Tadićeva studija pruža dovoljno opširne biografske podatke o Bučiću — oslobađa me obaveze da ovom prilikom o njegovom životu kažem više nego što je neophodno da bi se dalo odgovarajuće mesto pismima koja ovde objavljujem. Haeckelova pisma Bučiću sprema se, kako smo obavešteni, da publikuje A. Tadić. Mikrofilmove Bučićevih pisama koja se čuvaju u Haeckelovom muzeju primio sam, pored niza drugih informacija, od prof. Georga Uschmanna, upravnika tog muzeja, kojem i na ovom mestu želim da izrazim moju veliku zahvalnost.

* Izvod ovog rada pročitao je na 20. naučnom sastanku Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije održanom u Dubrovniku — Kuparima 23—25. V 1969. godine.

II.

Iz Bučićeve bogate i zanimljive biografije pomenuću ovde samo neke činjenice. Grgur Bučić se rodio u Hvaru 7. novembra 1829. u doba kada je ovo ostrvo pripadalo moćnoj Austrijskoj monarhiji. Tada ono još nije bilo poznato klimatsko lečilište ni privlačni cilj brojnih turista. Bilo je to ostrvo s poljoprivrednim i ribarskim stanovništvom, ali i sa nekoliko gradića s dugom kulturnom tradicijom. Hvar je već relativno

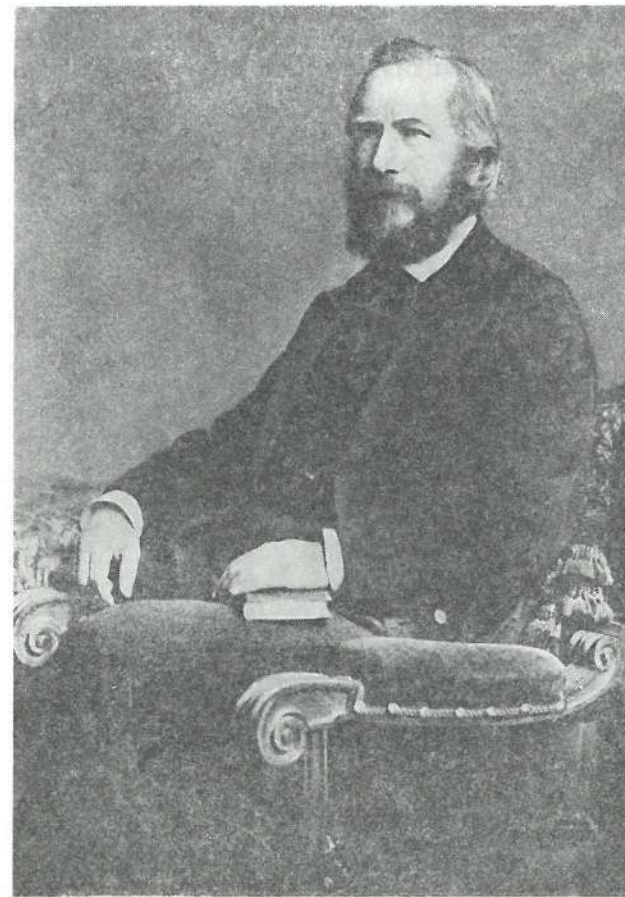
Grgur Bučić — fotografija iz mladih dana

rano dao ne samo velik broj književnika, umjetnika i naučnika, nego i lekara. Geografske osobine, bogatstvo prirodnih pojava, ali i relativno dobre veze s kopnom i velikim naučnim institucijama Monarhije privukle su počevši od druge polovine prošlog stoleća pažnju pa čak i posete brojnih naučnika iz Austrije i susednih zemalja.

U takvoj atmosferi, talentovan i marljiv mlad čovek, s ambicijama za naučna istraživanja i s vedrim stvaralačkim duhom, kakav je Bučić bio i pored svih nedaća koje su ga pratile kroz prve decenije života, bio je višestruko stimulisan da se sistematski bavi proučavanjem prirode svog ostrva, naročito samim morem oko njega. Brojni neobični prirodni fenomeni i nalazi izazvali su njegovu radoznalost, a interesovanje drugih naučnika za Hvar, posebno i za ono što je Bučić neumorno skupljao i otkrivao, podsticalo ga je da ne klone i da ustraje u svojim naporima. Među naučnicima koje je Bučić najviše cenio, i s kojima je

ostao najduže u vezi, negujući čak i izvesnu intimnu zainteresovanost za njegovu porodicu, bio je Ernst Haeckel.

Posle školovanja u Hvaru, Splitu i Dubrovniku, Bučić je započeo studije prava u Padovi, a zatim filozofije — ustvari fizike — u Beču, ali ih, zbog loših materijalnih uslova nije završio. Bio je prisiljen da što pre stvori sopstvenu egzistenciju, pa je od 1858. sve do penzije (radio je 40 godina.) bio telegrafista a zatim i šef telegrafa u Hvaru. Za ovaj poziv završio je i kurs u Zadru, ali je svakako koristio i znanja stečena na studijama.

Ernst Haeckel — fotografija iz god. 1884.

Mada je bio opterećen brojnom porodicom, stalnim materijalnim brigama, čestim oboljenjima dece, a kasnije i ličnim krhkim zdravljem, Bučiću je priroda njegovog zanimanja odn. službe, koja mu je ostavljala dosta slobodnog vremena, omogućila da jedan deo dana ispuni svojim omiljenim preokupacijama. Pre svega, po trajanju i redovnosti, treba istaći njegov rad na stalnom praćenju meteoroloških prilika u Hvaru, kao i okeanografska posmatranja koja su Hvar učinila jednim od

najvažnijih tačaka u mreži austrijskih metereoloških stanica na Jadranu, a Bučića dopisnim članom niza naučnih institucija. Bučićev istraživački dijapazon bio je medjutim znatno širi i obuhvatao je još čitav niz drugih disciplina, od paleontologije — do zoologije, naročito faune Jadrana i pionirskih pokušaja veštačkog gajenja sundjera. Brojna originalna otkrića i opisi novih vrsta i varijanti životinja koje su po njemu dobile ime svrstala su Bučića u red prvaka poznavaoa prirode Jadranskog mora. Priznanja stizala su mu ne samo od pojedinih naučnika nego i od ustanova. Godine 1886. izabran je za počasnog doktora Univerziteta u Grazu, a dobio je i nekoliko odlikovanja.

Više nego ovim priznanjima, Bučić se, izgleda, ponosio svojim pri-
snim vezama s nizom naučnika, najvećim delom iz Austrije i Nemačke.

Bučićeva kuća u Hvaru

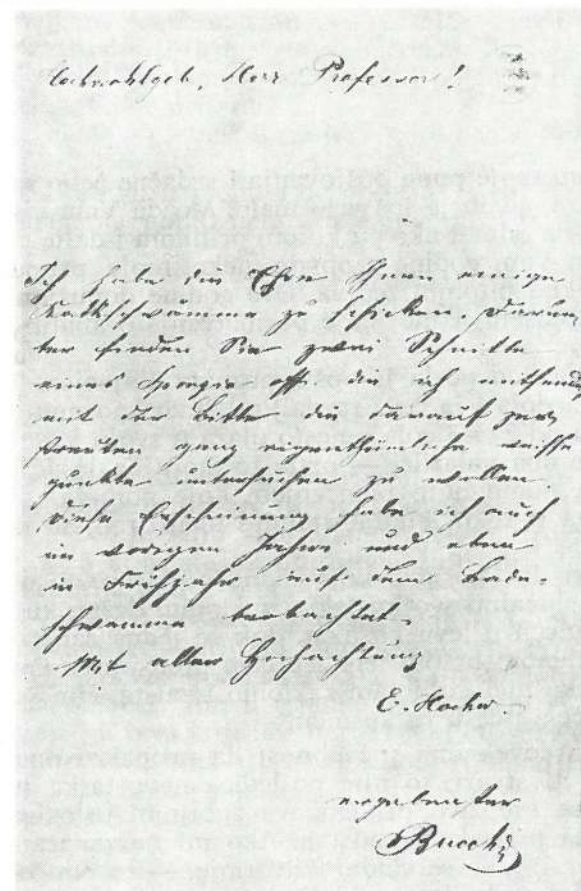
Posebno mesto među njima zauzimao je Ernst Haeckel koji je u proleće 1871. god. sa svojim saradnicima, kasnije čuvenim biolozima braćom Oscarom i Richardom Hertwigom, posetio Hvar i proveo nekoliko nedelja u istraživanju morske faune, naročito krečnih sundjera u vodama u okolini Hvara. Haeckel i njegovi saradnici odseli su u Franjevačkom samostanu kojim je tada upravljao gvardijan fra Bonagrazia. Često u pratnji i uz pomoć Bučića, Haeckel je u hvarskim vodama otkrio više od 20 novih calcaria-vapnenačkih sundjera koje je obradio u svom delu „Die Kalkschwämme“, označivši njihovo geografsko poreklo. Tom prilikom obišao je i zaliv Sokolicu u kojem mu je Bučić s ponosom pokazao svoje sprave za gajenje sundjera. U Bučićevoj ostavštini nalaze se mnogi tragovi veza s Haeckelom, Haeckelova pisma iz 1874. 1877. i 1911. godine, posvete na knjigama koje je Bučiću redovno slao čim

bi izašle iz štampe, sopstvene fotografije i slike njegove dece. Bučić je Haeckelu, do u svoju duboku starost, slao primerke životinja, minerala i fosila koje je smatrao posebno interesantnim. O tome govori i najveći deo njegovih pisama upućenih prijatelju u Jeni.

Ova pisma su sva na nemačkom jeziku kojim se Bučić, pored talijanskog, vrlo dobro služio, tako da u njima ima malo gramatičkih i ortografskih grešaka. Pored pisama donosimo i tekst sačuvanih razglednica koje je Bučić Haeckelu obično slao uoči nove godine.

III.

Pošto je jedan deo Bučićevih pisama Haeckelu bez datuma, daćemo njihovu sadržinu poredivši ih po našoj sopstvenoj oceni onako kako nam se činilo da bi to najviše odgovaralo njihovom stvarnom hronološkom redosledu. Nepotpuni podaci za Bučićevu biografiju, a na-

Jedno od Bučićevih pisama Haeckelu (pismo br. 1 u ovom radu)

ročito o njegovim vezama s Haeckelom pre njegove posete Hvaru i posle toga, — predstavljaju prepreku za precizniju hronološku rekonstrukciju njihove prepiske.

1.

Visokoblagorođeni gospodine Professore,
Imam čast da Vam pošaljem nekoliko vapnenačkih sundjera. Međju njima naćićete i dva preseka jedne Spongia off. koje Vam takodje šaljem s molbom da obratite pažnju na — po njima razasute — sasvim neobićne bele taćke i da ih ispitajte. Ovu pojavu na sundjerima primetio sam i prošle godine, — i to u proleće.

S najvećim poštovanjem

Vašeg visokog blagorođa

privrżeni

Bucchich

2.

Vaše blagorođe!

Šaljem Vam moje pune poštovanja i srdaćne želje za novu godinu! Da, to su meduze, ali ih je još vrlo malo. Moćda Vam više nisu potrebne, ali neće biti na odmet ako ću kojom prilikom i dalje da ih skupljam.

Prošle sam Vam godine saopćtio neke moje primedbe o pojavi prilagođavanja kod pitomih zećeva. Ove godine dopuštam sebi da Vam ovom prilikom opišem jedno moje posmatranje o analitićkoj sposobnosti pćela.

Oštrina ćula kod pćela je opšte poznata ćinjenica. Međutim, kada jedna pćela koja dolazi iz veće razdaljine, brzo kao munja, bez lutanja, u jednom krugu od 2 — 3 cola umesto ulaza u svoju košnicu pogodi mesto na kojem se ona nalazila, — onda to mora da je nešto drugo, a ne samo ćulo vida pomognuto pamćenjem koje pomaće i vodi pćelu. Ja smatram da ona u toku letanja stalnim analiziranjem utvrćuje mesto svoje nastambe.

Sedim kod dve košnice koje jedna od druge nisu udaljene više od pola stope i slućajno svojim telom zaklonim desnu košnicu. Kao munnje pćele brzo uleću u levu košnicu, dok se jedna zaustavi u momentu kad sam se u njenom brzom letu isprećio pred njom. Ova, kaćem sebi, pripada desnoj košnici koju sam zaklonio i zaista, ćim sam se pomerio u stranu, ova pćela uće u tu košnicu.

Kaće se da ćovek ima sposobnost da pronalazi ono što ne mogu druge ćivotinje. U stvari, to nije posledica nedostatka te osobine kod ćivotinja. Ako se sve živo prilagođava spoljnim uslovima, onda u tu svrhu mora i da pronalazi sredstva. Ako mi ne zapaćamo promene u naćinu kako žive i kako se vladaju ćivotinje, — to potiće od dugih vremenskih intervala u kojima se odigravaju primetljive modifikacije u spoljnim uslovima ćivotinja i od zadovoljstva s njihovim aktuelnim stanjem.

Druge ćivotinje ne poseduju želju za nećim boljim koju nalazimo kod ćoveka; — otuda njihova stacionarnost. Ako se, međutim, promene uslovi njihovog ćivota i ako bez promene u rećimu svog ponašanja više ne bi mogle dalje da opstanu, i druge ćivotinje sposobne su da vrše pronalasku, a to su one postepeno zaista i ćinile.

Nadam se da je dragoj maloj Lisbeth dobro, šaljem joj hiljadu poljubaca. S rukoljubom Vašoj supruzi, ostajem s izvanrednim poštovanjem.

odani
G. Bucchich

3.

Da, da, velika Vam hvala, stvar je srećno prošla. Ja se tome utoliko više radujem što se Vaš šćićenik prilikom polaganja ispita pokazao dostojnim svog protektora i tako, nadam se, oslobodio Vas tereta jedne neugodne intervencije, a mene neprijatnosti što sam je bio pokrenuo.

Profesor Wilkens je mom sinu posle ispita izjavio da je zadovoljan, a zatim, u prisustvu i druge gospode, rekao da je kod njega iznenaćujuće mnogo znao. Ja ponavljam ove reći pošto znam da će one za Vas svakako predstavljati prijatnost.

Još jednom hvala — s celom mojom porodicom — duboko zahvaljujem.

Nadam se da ćete opet jednom da posetite Hvar! Spreman da Vam prema svojim snagama pomognem, ostajem pun poštovanja i zahvalnosti.

Vašeg visokog blagorođa
najodaniji i najzahvalniji
G. Bucchich

4.

Visokoblagorođeni gospodine profesore!

Da li se, gospodine profesore, sećate „duvankese” tj. po meni tako nazvane morske ćivotinje koju sam Vam s nećim drugim poslao pre nekoliko godina, i na koju ste mi obratili pažnju ali mi niste javili nikada kakva je ćivotinja bila u pitanju?

Eto — sada ponovo posedujem ovu ćudnu ćivotinju (jednu holuturiju?) i šaljem Vam je — ali pod jednim uslovom (vidite kakav sam ja drzak momak!), ako Vas interesuje i ako ste tako dobri da mi kaćete kakva je ćivotinja posredi. Imam i jednu malu grantiju s vrlo dugom drškom i cilindrima na bazi koji liće na (?) Nju ću sebi objasniti pošto od prof. Graffa pozajmim Vaš atlas vapnenaćkih sundjera.

Imam mnogo slućbenog posla
Srdaćni pozdrav od svih nas

Hvar 1/8 8*

Vašeg blagorođa
najodaniji
Gregor Bucchich

* Nejasna brojka, verovatno 7.

5.**

Jako se radujem što Vam je dodeljena Bressa-nagrada. Srdačno čestitam

Hvar, 24. januara 1900

Najodaniji
G. Bucchich

6.

Vrlo sam Vam zahvalan što ste posredovali da mi se pošalje četvrta serija „Umetničkih forma prirode“, Gospodinu izdavaču izjavljujem direktno moju zahvalnost. S najvećim poštovanjem najodaniji.

Hvar, 3. april 1900

G. Bucchich

7.

Najsrdacnije čestitke prilikom dobivanja Darwinove medalje. Pobožni duh pokojnog P. B. koji se sada već kreće po prostorima drugačije vrste, biće sigurno sporazuman. Najsrdacniji pozdravi

Hvar, 30. 11. 1900

Najodaniji
G. Bucchich

8.

Najtoplije zahvaljujem što ste bili tako dobri da mi pošaljete šesti deo Umetničkih oblika prirode".
Sa najsrdacnijim pozdravima

Hvar, 15. 11. 1901

Vaš najodaniji
G. Bucchich

9.

Najsrdacnije Vam čestitam na povratku iz Malajskog arhipelaga kao i prilikom Nove godine. Sa iskrenom starom odanošću Vaš

23. 12. 1901

Gregor Bucchich

(Ispod slike Franjevačkog manastira): O domus antiqua...!

10.

Najlepša hvala što ste bili tako dobri pa ste dali da mi se pošalje sedma sveska Vašeg prekrasnog dela „Umetnički oblici prirode“. S najsrdacnijim pozdravima

Hvar, 5. 10. 1902

najodaniji
G. Bucchich

** Tekstovi 5—12 nalaze se na razglednicama — dopisnicama.

11.

Najsrdacnije želje za 1903. i pozdravi od Vašeg najodanijeg
(Pod slikom Loggia Sanmicheli, koja je onda bila „Kursalon“ hvarskog klimatskog lečilišta, danas Hotela „Palace“): Sada se zbog starosti pregrađuje

G. Bucchicha

12.

Najsrdacnija hvala za prijatni poklon nastavka vašeg jedinstvenog divnog dela „Umetnički oblici prirode“. S najboljim pozdravima s Jadrana

Hvar, 23. 10. 1903.

najodanije zahvaljuje
G. Bucchich

13—17.

(Na pet dopisnica-razglednica s Hvara, koje nose datume od 5. 6. 1903, 23. 10. 1903, 25. 12. 1903, 4. 5. 1904. i 30. 12. 1906. Bučić šalje Haeckelu pozdrave i zahvaljuje na daljim pošiljkama njegovih „Umetničkih oblika prirode“ ili izražava svoje srdačne novogodišnje želje. Jedna od razglednica prikazuje pergolu zimskog dvorca Paladini u Hvaru.)

18.

Velepoštovani gospodine profesore, Hvar, 25. 2. 1904.

Pošto vrlo malo opštim s ovdašnjim svetom — izuzevši moju porodicu na čijem čelu se nalazim zajedno s 3 praunuka, doznao sam tek juče o svečanostima koje su 16. o.m. održane povodom Vaše godišnjice rođenja. Jako žalim što nisam prisustvovao, za razliku od prošlih, jer nisam bio obavešten. Zato s malim zadocnjenjem najsrdacnije čestitam i želim Vam da naučni svet i Vaši prijatelji još dugo mogu da Vam šalju takve čestitke.

Vota X... bi za mene bila suviše duga*. Verovatno Vam neće biti neinteresantno da nešto doznate o Hvaru. Za postojanje lečilišnog hotela već znate. Sada ima oko 12 gostiju. Loggia se opravljia pa stoga nije u upotrebi. Biskup privremeno stanuje u manastiru dok se na episkopiji ne izvedu odgovarajuće adaptacije. Ja se delimično još uvek bavim meteorologijom (pomoću autografa), a za zabavu sam ljubitelj numizmatike. Od vremena do vremena pomažem prirodnjačke muzeje i Državni geološki institut u njihovim istraživanjima. Upravo je sada u pitanju preciziranje jednog neobičnog vapnenačkog sloja sa školjkama i skramama šljunkastih sundžera koji sam ja pronašao. Njihovo određivanje izvešće stručnjaci Instituta, ali oni verovatno pripadaju vida-cejama. Najveći deo štapića sundžera, zapravo svi, imali su jednostavan a ipak neobičan oblik koji ranije nisam video. Oni su na oba

* Nisam uspeo da objasnim značenje ove rečenice.

kraja odsečeni koso pod uglom od 45°, a jedan prema drugom su paralelni. (Geometrijski oblik N)

Sa srdačnim pozdravima
Vašeg blagorodja najodaniji
Gregor Bucchich

19.

Hvar, 7. maja 1905.

Visoko-blagorodeni gospodine profesore, razume se samo po sebi da i u geologiji postoje umetnički oblici prirode, koji se mogu naći i u sadašnjem organizovanom svetu. Međutim teže je (zapaziti, prim. prev.) da se takvi oblici pojedinačno različit, ali harmonično povezani u kamenju, pojave na svetlosti dana. Ja Vam predstavljam, s molbom za blagonaklono ispitivanje i procenu, — ne što je u pitanju, nego da li se radi o interesantnom naučnom predmetu — primerak jedne takve tvorevine.

Posredi je — moglo bi se reći — sličica koju sam dobio iz jednog 4—6 tona teškog bloka koji sam dao da se razbije, a koji sam zatim dalje usitnjavao kako bih mogao da tragam za petrefaktima. Sličica se u visokom reljefu sastoji iz sledećeg: iz jednog sasvim zgodnog duplog slova A, jedne grane s trnjem i jedne uspravno postavljene vreće uz koju se nalazi nešto slično nekoj posudi — kesi iz koje se sadržina izliva u vreću. Sve to, kao još i nešto što se ne može bliže definisati, stoji na komadiću školjke — jezgre kamena i nije veće od 15 mm.

Ovi su oblici jasno zacrtani i odvojeni jedni od drugih. Svakako — pošto nam nije poznata namera koju je vajar imao pri svom radu — možemo za ove forme da kažemo samo na šta liče, a ne šta jesu. Po mom shvatanju bi kesa i vreća mogli da budu koraljnog porekla, dok je ostalo nastalo od kalcitnih kristala. Ovu sliku možemo da shvatimo kao pra-pokušaj umetnosti prirode. Ako Vas ovaj nalaz možda interesuje, ja bih bio vrlo sretan da Vam ga mogu najuljudnije ustupiti.

Sa starim izvanrednim poštovanjem i srdačnim pozdravima
Vaš najpredaniji najzahvalniji
Gregor Bucchich

20.

Visoko poštovani gospodine profesore,

Najlepša hvala što ste dali da mi se pošalju Vaša izvanredna predavanja „Borba za ideju o razvoju”. Time istovremeno dobivam i Vaš portre iz treće epohe vašeg života koji pridružujem ovim ranijim.

Srdačni pozdravi
najodaniji
G. Bucchich

Hvar, 4. 7. 1905.

IV.

Pošto cilj ovog članka nije kritička analiza Bučićevih pogleda i interpretacija, ja ću se ograničiti samo na nekoliko najkraćih komentara uz tekstove njegovih pisama i dopisnica Haeckelu.

Bučić je poznavajući specifične preokupacije lica s kojima se dopisivao, njima prilagođavao izbor materijala koji im je slao i tematiku svoje prepiske. Stoga je i razumljivo što se Haeckelu koji se u jednom periodu svog naučničkog delanja vrlo intenzivno bavio vapnenačkim sunderima, naročito u fazi pripreme velike monografije o njima s kojom se i proslavio, posebno često javljao u vezi otkrića ili pitanja koja su se odnosila upravo na ovu vrstu nižih morskih životinja ili na njima srodna bića. Verovatno je Bučićovo interesovanje za ovu oblast trajalo čak i duže nego što je to bio slučaj s Haeckelom. Ipak, dijapazon zapažanja i komentara u Bučićevim pismima Haeckelu prevazilazi ovaj uži okvir, a to nam omogućuje da steknemo potpuniji utisak o mnogostranim Bučićevim domenima interesovanja. Tipično za njega jeste i to, da je — mada je poznavao najvažniju naučnu literaturu iz oblasti kojima se bavio — ipak bio udaljen od centara naučnih istraživanja i nije raspolagao onim naučnim tehničkim priborom koji su imali instituti s kojima je bio u vezi, a često ni potrebnim publikacijama. Ova okolnost, ali svakako i orijentacija prema sopstvenim, neposrednim opservacijama u sredini koju je odlično poznavao i voleo, davali su njegovom radu i prepisci pre svega pečat posmatranja „na terenu”. Za njegove partnere u inostranstvu to nije bila slabost, nego naprotiv privlačna karakteristika njihovog hvarskog korespondenta.

Pada u oči i izvesna intimnost s kojom se Bučić obraćao već slavom ovenčanom Haeckelu — za čiju se porodicu često raspitivao. To se u kontekstu onog što se zna o Bučićevoj skromnoj prirodi i lepom ophođenju može objasniti samo tako, da je Haeckel bio taj koji je verovatno ne u samom početku pismenih kontakata, ali svakako posle svoje posete Hvaru, dao takav srdačniji i nekonvencionalni ton njihovoj prepisci.

Iako se Bučić obraćao jenskom divu sa svim uobičajenim epistolarnim izrazima poštovanja, ipak nigde u ovim njegovim pismima ne možemo da nađemo čak ni trag nekog podcenjivanja sebe ili snishodljivosti. Bučić je očigledno bio harmonična i ponosna ličnost koja je poznavala svoje mogućnosti i svoje vrednosti — tako da je njegov odnos s drugim naučnicima uvek odražavao dostojanstvo i poštovanje samog sebe.

Na nekoliko retkih mesta, Bučić pravi aluzije ili pominje neke ličnosti ili činjenice koje nisam uspeo da objasnim, ali one ne predstavljaju tako značajne detalje, da bi njihova nejasnost mogla da utiče na razumevanje tekstova kao celine.

Na kraju treba da ukažem i na poreklo epiteta „pustinjak nauke” koji se vrlo često pominje kada se piše o ovom velikom čoveku s malog ostrva za kojeg bi se moglo, parafrazirajući jednu Paracelzusuovu lozinku, reći da „mu ništa jadransko nije bilo strano”. Na jednom primerku svog rada „Report on the deep-sea Keratosa” koji se nalazi u

Bučićevoj arhivi, Haeckel je Bučiću napisao sledeću posvetu: „Svom visokom poštovanom prijatelju, gospodinu doktoru filozofije Gregoru Buccichu, zaslužnom neumornom pustinjaku nauke u Hvaru, sa srdačnim pozdravima Ernest Haeckel (Jena.).

V.

I sa užeg aspekta istorije medicine Bučić je ličnost i stvaralac koji zaslužuje da bude detaljno istražen. Vredelo bi, npr., pokušati da se iz arhivskih materijala osvetli uloga koju su lično slabo zdravlje, a još više i vrlo često oboljenja članova porodice imala na njegov razvojni put i naučni opus. Zatim — treba podsetiti da je Bučić bio jedan od osnivača „Higijenskog društva“ za propagandu zdravstvenog turizma na Hvaru. Jedan od njegovih sinova je bio farmaceut-apotekarski pomoćnik u Trstu, a izgleda da je imao i rođaka koji je u Padovi studirao medicinu. No, više od svega toga za istoriju naše medicine i poznavanja klimatskih odlika Hvara i Jadrana, značajna su Bučićeva meteorološka istraživanja kroz niz decenija. Ona predstavljaju bazu za sva dalja zapažanja i istraživanja na tom polju u ovom delu naše zemlje.

Bučić nije bio jedini prirodnjak iz jugoslovenskih zemalja koji je bio u vezi s Ernestom Haeckelom i bio izložen njegovom uticaju. Upravo iznenađuje koliko je naših stručnjaka u raznim fazama svog naučnog razvoja boravilo u Haeckelovom institutu u Jeni ili s njim vodio prepisku u vezi prevodenja njegovih dela. Iz podataka koje sam do sada uspeo da prikupim, ovde ću samo da pomenem sledeće: Aleksa Radovanović, prevodilac Haeckelove „Prirodne istorije postanja“ koji je s ovim autorom bio u prepisci do svoje vrlo rane smrti 1875. godine; dr Milan Jovanović-Morski, koji je bio neko vreme brodski lekar na „Heliosu“ na kojem je Haeckel preduzeo jedno od svojih putovanja u Indiju; dr Boris Zarnik, profesor biologije i histologije na Medicinskom fakultetu u Zagrebu između dva svetska rata, bio je u kontaktu s Haeckelom već kao maturant god. 1901; dr Mikuličić, profesor farmakologije i patološke fiziologije u Zagrebu; Beograđanin Gerasim P. Ivezić, prevodilac nekoliko Haeckelovih dela prvih godina našeg veka; A. Jurinac profesor gimnazije u Varaždinu koji je već 1888. doktorirao u Jeni pod Haeckelovim rukovodstvom; N. Fink, profesor zoologije na Univerzitetu u Zagrebu i dr Milutin Radovanović, akademik i profesor zoologije u Beogradu.

Obrada gore pomenutih medicinskih aspekata Bučićeve ličnosti i njegovog naučnog doprinosa, kao i odnosa između naših prirodnjaka i Haeckela treba da budu predmet posebnih istraživanja. Nadam se da će i ovaj moj kratak prilog publikacijama o Bučiću biti jedan od podstreka da mu se posveti veća pažnja nego do sada i da se, prilikom jednog od skorih njegovih godišnjica, na Hvaru organizuje međunarodni simpozijum kao jedna od najboljih mogućnosti da se Bučić obradi i na osnovu brojnih podataka koji se nalaze u inostranim naučnim institucijama i arhivima.

Bibliografija (izbor)

¹⁾ Tadić A.: O životu i radu Grgura Bučića, Rasprave i građa za povijest nauka, JAZU, str. 207—259, Zagreb, 1963. — ²⁾ Berić D.: Grgur Bučić, Priroda, 8, 263—4, Zagreb, 1957. — ³⁾ Brusina S.: Jedan decenijum naše zoologičke literature, Rad JAZU, knjiga LI, Zagreb, 1880. — ⁴⁾ Duboković N.: Grgur Bučić, Pomorska enciklopedija, II, str. 118, Leksikograf. zavod, Zagreb, 1955. — ⁵⁾ Duičić A.: Prirodoslovac Grgur Bučić, Slob. Dalmacija, 1—2 jan. 1955. — ⁶⁾ Fink N.: Paličnjaci nakon 40 godina, Priroda, 4, Zagreb, 1957. — ⁷⁾ Gamulin T.: Spužve i naše spužvarstvo, Pomorstvo, br. 9, Rijeka, 1947. — ⁸⁾ Giunio P.: Grgur Bučić..., Morsko ribarstvo, I, Rijeka, 1947. — ⁹⁾ Graff L.v.: Nach Dalmatien, Münch. Neueste Nachr 23 i 30. marta 1892. — ¹⁰⁾ Hadži J.: Bučić Grgur Hvaranin, Narodna enciklopedija SHS, Zagreb, Beograd, 1925—1926. — ¹¹⁾ Haeckel E.: Indische Reisebriefe, Berlin, 1884 (str. 21, 26). — ¹²⁾ Hekel E.: Prirodna istorija postanja (v. Umesto predgovora), prev. A. M. Radovanović, Beograd, 1875. — ¹³⁾ Hirc D.: Grgur Bučić, Glas. Hrvat. prirod. društva, XXII, Zagreb, 1910. — ¹⁴⁾ Levental Z.: M. Jovanović-Morski, Med. enciklopedija, II, Izdanje, Zagreb, 1969. — ¹⁵⁾ Novak G.: Klimatski odnosi grada Hvara, Glas. Hrvat. prirod. društva, XXIV, 2, 3, 4, Zagreb, 1912. — ¹⁶⁾ Schmidt H.: Ernst Haeckel, 1926. — ¹⁷⁾ Uschmann G.: Geschichte der Zoologie in Jena..., Jena, 1959. — ¹⁸⁾ Vujević P.: O podneblju Hvara, Glas. Geogr. društva, 13, Beograd, 1927.

GRGUR BUČIĆ VU DANS SES LETTRES ECRILES A ERNST HAECKEL PIECE JOINTE A LA BIOGRAPHIE DE „L'ERMITE DE LA SCIENCE“ A HVAR

Zdenko LEVNTAL

A L'INTRODUCTION DE CE TRAVAIL ON FAIT LE RÉSUMÉ DE LA biographie d'un naturaliste de Hvar, Grgur Bučić, et on fait remarquer la diversité de sa préoccupation de l'explorateur, ainsi que de ses nombreuses liaisons avec des savants étrangers. Parmi ceux qui ont visité Hvar et joui de sa collaboration directe, étaient, en 1871., les connus biologistes et zoologues, Ernest Haeckel et ses élèves, frères Hertwig. Dans les eaux autour de Hvar ils ont découvert de 20 nouveaux sortes de l'éponge calcaire. Jusqu'à la fin de sa vie Bučić entretenait avec Haeckel un correspondance intime, dont le témoignage est la correspondance conservée dans les archives de Hvar et Jena. 19 lettres et cartes postaux appartenant au recueil des documents, gardés au musée de Haeckel à Jena, sont publiées dans ce travail. Quelques-unes de ces lettres comprennent de courtes notifications que Bučić a fait sur l'observation de la nature à Hvar. Leur sujet et leur style contribuent à la connaissance de Grgur Bučić, homme de science et personne humaine, ainsi que de son aptitude envers les savants, comme y était Haeckel. Tout d'abord cette aptitude se distingue par la loyauté et l'hommage, et aussi par une haute conscience de ses mérites et de son habileté.

En commentant de cette correspondance, on remarque que, pour l'histoire du service de santé à Hvar, Bučić avait ses mérites, car il n'était seulement un des fondateurs de la „Société hygiénique“, initiant l'arrivée des malades et des convalescents, mais, par ses observations météorologiques il a aussi fondé la base de la connaissance des caractéristiques climatiques et des avantages de cet île, aujourd'hui centre considérable et connu dans le tourisme de santé.

A la fin on parle des autres biologistes des pays yougoslavés qui étaient les élèves de Haeckel ou en relation avec lui.